

Trafikmedicinska centrum för mobilitet

Förslag till riksdagsbeslut

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om behovet av trafikmedicinska centrum för att bibehålla mobiliteten hos äldre personer och personer med funktionsnedsättning.

Motivering

Bilens betydelse för äldres mobilitet och hälsa har uppmärksamrats alltmer på senare år. Detta har flera förklaringar. Antalet äldre i samhället ökar påtagligt. Andelen äldre som har körkort och bil stiger också stadigt. Fyrtioåringarna, som är den första riktigt bilburna generationen lämnar nu arbetslivet.

Med en ökande andel äldre personer i vårt samhälle har frågan om hur dessas mobilitet ska bevaras alltmer kommit i fokus. Bilkörning är här en nyckelaktivitet och bilens betydelse för mobilitet och autonomi kan knappast överskattas.

Det är dock angeläget att synen på körkortet ändras, d.v.s. att körkortet är ett kompetensbevis och inte en "mänsklig rättighet". Då kan man också motivera krav på kompetensunderhåll både vad gäller körförmåga och trafikfärdigheter.

Vi vet att äldre bilförare är överrepresenterade räknat i dödsfall och svåra skador i trafiken. Förklaringen till detta är främst den gamla kroppens minskade tålighet för olyckstraumat. Inget tyder på att friska äldre bilförare har någon ökad risk för olycksinblandning. Jämfört med den yngsta gruppen bilförare utfaller jämförelsen kraftigt till de äldres fördel. Det finns dock också en påtaglig riskökning för äldre bilförare med vissa sjukdomar, särskilt sådana som påverkar hjärnans funktioner.

I framtiden måste vi försöka anpassa trafiksystemet så att även förare med vissa funktionsnedsättningar kan fortsätta köra bil. För gruppen med påtagliga nedsättningar av hjärnans funktion måste man räkna med att majoriteten inte kan fortsätta som bilförare. I vissa fall kan bilkörning kanske vara möjlig med någon typ av begränsat körkort, t ex på kända vägsträckor. För att detta ska bli ett realistiskt alternativ krävs förändringar i lagstiftningen. För äldre som blir av med möjligheten att köra bil kan konsekvensen bli att en stor grupp äldre istället utsätts för ökade risker som oskyddade trafikanter. Samhällsekonomiskt har frågan stor betydelse, till exempel för efterfrågan på färdtjänst.

Trafikmedicinskt Centrum vid Karolinska Universitetssjukhuset, Huddinge (TrMC) utför bl.a. körkortsutredningar med frågeställning medicinsk körkortslämplighet. Inriktningen är i huvudsak nuvarande eller blivande körkortsinnehavare med funktionsnedsättningar i hjärnan, framför allt av kognitiv typ (högre mentala processer). Det finns olika aspekter på hur äldres mobilitet skall kunna upprätthållas. Den enskildes ansvar för att upprätthålla sin bilkörningskompetens är en aspekt. Med äldre som målgrupp bör trafikskolorna vara en viktig resurs för att kunna erbjuda fortbildning/uppfärschning av såväl teorikunskaper som praktisk bilkörning. Mycket talar för att den äldre föraren kan förlänga sin aktiva bilkörningsperiod genom regelbundet kompetensunderhåll. Detta gäller inte minst äldre kvinnliga förare som ofta slutar köra i förtid på grund av osäkerhetskänsla.

I nollvisionens anda och med äldres hälsa och mobilitet som prioriterade mål måste samhällets åtgärder inriktas på att öka de äldres mobilitet och samtidigt förbättra säkerheten.

Läkarkåren har här en viktig uppgift, men läkarnas utbildning och kunskap inom området är inte tillräcklig för att svara upp mot det ansvar som genom lagar åligger dem. Relativ okunskap samt avsaknaden av remissinstanser för bedömning av körkortsfrågor har bidragit till att läkarna hittills "legat lågt". En viktig aspekt är dock att läkarna måste ta ett större ansvar men kan samtidigt behöva stöd genom t ex trafikmedicinska centrum.

Trafikmedicinska centrum kan vara ett viktigt medel för att bibehålla äldres mobilitet. Den körkortsmedicinska verksamheten ligger i gränslandet mellan trafiksektorn och hälso-/sjukvårdssektorn och oklarhet råder i hur undersökningar av personer, vars körkortsinnehav ifrågasätts på grund av sjukdom, skall finansieras.

Frågan har blivit än mer aktuell i och med landstingens ekonomiska situation och därmed sammanhängande prioriteringsproblem. Landstingen har dock ett delansvar i körkorts- och mobilitetsfrågorna. Det är önskvärt att hitta ett hållbart alternativ för finansiering av körkortsmedicinska undersökningar.

Trafikmedicinska centrum kan bli en viktig beståndsdel om äldres bilkörningsperiod skall kunna förlängas i säkra former.

Den av regeringen tillsatta körkortsutredningen (Dir 2006:119) överlämnade i januari 2009 sitt betänkande ”En reformerad körkortslagstiftning – genomförandet av tredje körkortsdirektivet”, SOU 2008:130. Det deluppdrag som innebar att utredaren skulle se över systemet med läkarnas anmälningsskyldighet (”Slutligen skall utredaren, mot bakgrund av Vägverkets förslag, se över systemet med läkares anmälningsskyldighet”) har emellertid inte genomförts på sådant sätt att betänkandet lett fram till något sådant förslag till lagstiftning som finansierar och möjliggör ett rikstäckande system med trafikmedicinska centrum/enheter för körkortsmedicinska utredningar.

På uppdrag av styrelsen för Svensk Trafikmedicinsk Förening (en sektion i Svenska Läkaresällskapet) har föreningens ordförande tagit fram ett förslag som avses kunna motsvara den av Regeringen begärda översynen av läkarnas anmälningsskyldighet. Dessa förslag bör snarast förverkligas så att det finns tillgång till trafikmedicinska centra i alla delar av landet.

Stockholm den 1 oktober

2012

Kerstin Engle (S)